

Алдр Октябрьск социалистическ революцин 40-ч джилд

(1917—1957)

НПСС-н ЦК-н ПРОПАГАНДИН БОЛН АГИТАЦИН ОТДЕЛИН,
НПСС-н ЦК-д БААДГ МАРКСИЗМ-ЛЕНИНИЗМИН ИНСТИТУТИН ТЕЗИСМҮД

Оршл үг

Дөрч джил хооран кѳдлмшчир болн крестьян улс В. И. Ленин толгатаа Солшеснкүдн партин гардирт Арэсэд капиталистчир болн помещикүдн нойлгг хольрад, политическ йосиг эврй гартан авалгна туск ээниг нарта делкйг доглдулсмн. 1917 джилн (сентябрин 25-д) ноябрь сарин 7-д „Аврора“ гилд революциони кермин товни дэжнвсн й кўмн амтнй туудж империализм кўурлгнй болн шин социалистическ общество тогтдж батрлгнй шин цаг эхлсиг зйнгтлсмн. Маркс, Энгелс, Ленин ураснь кўнчл кегйр медж келджэсн кўмн амтнй обществон йоста туудж эхлсмн.

Арэсйг үрлж-тарлгнй авч ирсн империалистическ дййй бмнэс, мухлалгч классмудин—капиталистчир болн помещикүдн бмнэс, цуг келн йнтин дэжрлгнй бмнэс кўч-кѳлсчирйн кўчтй бшрлгн буршалгн болж Алдр Октябрьск социалистическ революц тѳрлж дилсмн. Арэсйн революционн кѳдлмшч класс, салдсмуд, матросмуд, кўч-кѳлсч крестьян улс капиталистчир болн помещикүдн дэжрлгнй болн кўч-узулгнй бмнэс босчихсмн. Олн-амтн, шин, чик обществон строй—советск, социалистическ строй тогтахин тѳлй нег мѳслгч ноолда эхлсмн. Октябрин тўрун декретмуд: империалистическ дййй бмнэс ноолдлгнур, кўч-кѳлсчир ахир-дүүнр боллгнур кўчтй кевйр дуудгч—ни-тѳвкнүн бйаалгнй туск Декрет, газрин туск Декрет, кѳдлмшч болн крестьян правительств бурдлгнй туск цуг Арэсйн Советмудин хургин тогтавр цуг нарта делкйг тархагдлж сонгосдсмн.

Революцс урвн чигн болжасмн, эднй заль туудж хўврат болгнй цуг цагиг геритсмн. Болв урлж революцс йос эдлгнй дэжрлгч нег классэс дэжрлгч талдан классд орлгчир тѳгсджэсн; дэжрлгнй цуг явзнь солдгхас бин дэжрлгнй бийн кевтнй улдг бйэсн. Нейлж дэжрлж классмуд кўч-кѳлсчир дэжрлгнй сулхар селхлнй, балгсдин болн селдин уулынцс кѳдлмшчирин болн крестьян улсин цус асхдж, догшин кевйр дэжрлж йовсмн. Туудж тўрун болж пролетариатин диктатури туг Үргд дэлн хойр хонгт бйэсн Парижск коммув дййгдлж дардсн. Орсин 1905 джилн тўрун революц кѳдлмшчирин болн крестьян улсин цуснд чивдгсн.

Кев-кемджйгйрн хамгин ик, керг-тѳрйрн болн кўшлйрн цань уга бшр-бргн Октябрьск революц, кўч-кѳлсчир оньлинд ни кўсл келдэсн селк кўнйгйад, кун кўг дэжрлгнй тѳгссиг, ямаран чигн социальн болн келн амтнй дэжрулгт тѳгссиг зарлдж делдйд, социализмин, ни-тѳвкнүн бйаалгнй, олн-амтнй тегш-эбвин болн ни-иньглгнй идеийг зарлдж дуудсн деерйн, тууг кўцэдж шиньгасмн.

Марксистск-ленинск номд унньчик, кѳдлмшч джиснд ревизионизм, оппортунизм, догматизм болн сектанствин ямаран чигн гарцла эвцлго Коммунистическ парть Арэсйн кѳдлмшч классчир болн крестьян улсиг шин, социалистическ бйаал-джиргнйин тѳлй нег-мѳслж ноолдлгннд белдйд, революциони ноолдана стратегинь болн тактикин дилгж кегйад, эн ноолдлж зѳрмг кевйр гардад, мана орн-нуттг социалистическ революци дилвр болн социалистическ общество тосхлгнй гтсмн. Демократин туск хоосн угйрн, эврйань хар ухагнй болн империализмд цергллгнй халхлджасн талдан цуг партыс—эсермуд, меньшевикүд, буржуазн националистчир—цугтан андрсмн.

Орчлнйгд шин тѳрсн Советск республикн бмнэс, хуучрлж үмкрен делкйн цуг кўнн-чилд—дотр-дуудин болн газалин бшййир, помещикүд, капиталистчир, хаана генералмуд, газалин ордуин империалистическ правительствс цугтан дэврсмн. Социалистическ революцин бмнэс босчихсн кирцйгйрн үзгдйд уга, империалистчирин „крестовой поход“ эн бйэсн. Революциг дархин тѳлй эн цугтагннй олзсми—газалин „14 государств“ зерт-зевтйгйр дэврсмн, бѳелж-эврлгйр болн харгн-узулгтар зарлж авхар седсмн, эрки бин кўүрх гнлж йаалдж, сўрдэсн, кесг хов-худл келдж харасмн. Нѳкилмүд болн делкйн тўрун дййд болхла, хоорндан ошйир болж йовчихасн—германск, америкнск, английск, французск, японск болн талдан чигн империалистчир цугтан—кѳдлмшч болн крестьян улсин шин тѳрсн социалистическ государствиг, боолдж кѳл ишкдж батрхасн урд „блгднй“ дарлж авхар зүткдлж цугтан ниласмн. Вагь наста Советск республик нэрт-делкйн империализмин кўнн-чилдин бмнэс кесн эврйань баатр ноолдана—цуг орн-нуттуин кѳдлмшч классин, кўч-кѳлсч крестьяншин прогрессини интеллигенцирин халхас, тааслт, политическ болн ухаи-селкннй дѳн-тѳс-үзсн.

Орчлнйгн йосн тууджин йовудиг зогсахар седсн делкйн реакцин цуг кўчлвр баль-туслж тѳгсв. Октябрьск социалистическ революцин 40-ч джилн сѳн—дэжрлчирин, мухлалгч уга кесн олн амтн дилгдлш угаг, марксизм-ленинизмн идей алдр кевйр делчирин нань угагтар иткйлагнй болджана. Социалистическ революц кегйад, советсдел уга кўчр кўнд ноолдана революцин дилчирмүд харсдлж авад, Арэсйн героическ кѳдлмшч класс шин бйаал-джиргнйин эклнчнй болж зогсв. Советск Союз болхла-талдан олн-амтнд социализмүр хаалгч татсн, делкйд тўрун болж үзүсн социалистическ орн-нутт мѳн. Социалистическ революц, капиталистчир болн помещикүдн йос хольвж буулгылгнй—производительн кўнн-чилд урвн. Үзгдйд уга тўрйр болж-бргдлж хаалгч секхми гнлж 1917 джилн Октябрин бмнхн, ураснь медж Ленин келсмн. Дигтй тим болж гарв. Империалистическ орн-нуттг мана орн-нуттүр зерт-зевтйгйр дэврдж орад орн-нуттүг хоосрулдж уга кегйр, хооран холд хоцрадж хайхар седснй бмнэс, нам 1941 джил кўртл тўргн кевйр индустриализац кеснй болн селнй эдл-ахуг коллективизац кеснй ашд Советск Союз—кўчтй социалистическ орн-нуттг хўврйд, социалистическ строй лавта деер болджахнй үзүлдж, медүлсмн. Кўчтй техникйргсдсн СССР-и олн келн-амтнй эврлш уга иньглгнй, эднй советскэзлгнн патротиизм—социализмин орн-нуттг фашизмиг кўүчдлж дархд илгылгч нилчнй кўргх аргь учрав.

Нэрт-делкйн хойрдгч дййд германск фашизм болн японск милитаризм дилгдснй ашд Советск Социалистическ Республикн Союзла зерглдлж Европд болн Азийд социалистическ талдан государствс тѳрлж батрад, бсж-бргдлжйхнй. Классмудин ноолданд татхсн эвра Коммунистическ партин гардирт Китдин алдр олн-амтн Социализм тосхлгнй хаалгчир йовдлж йовна. Капитализмин ярмас мѳнйкнд мѳлтрсн инм орн-нуттүд социализмин хаалгчир ицгтй кевйр йовдлж йовчиха: Албань, Болгар, Венгр, Вьетнамн Демократическ Республик, Германи Демократическ Республик, Корейин Олн-амтнй Демократическ Республик, Моньгйин Олн-амтнй Республик, Польш,

Румынь, Чехословак, Югослав. Огдй цагт социализм дилгдш уга делкйн систем болдж бсйд, цагнй давдлж буурсн капитализмин системд дилчиртйгйр дѳрлдж йовна.

Азийд болн Африкд кесг зун сай улс Октябрин идеийн үлмйн нилчл колониализмин цевэс мѳлтрихйв. Колониальн болн полуколониальн орн-нуттудин олн-келн улснн, келн амтснй сулдхлгнй ноолдана зальнй улм икйр надрад йовна.

Олн-амтнд государствс залд арть уга гисн харш ухаи түүкиг Алдр Октябрьск социалистическ революц үндсйрнй таслдж күүчсми. Кўч-кѳлсч олн хуучрал үмкрен общественн стройин күүчлж чадх аргыта бйаатхй, нам государствин болн общественн шин социалистическ систем тосхх, тууджлж ахр болзтг технико-экономическ хондритг уурулдж, икйр болж-бргдлжсн экономик бурдлх, демократин ах гисн явз—социалистическ демократиг батлж делчрүлх, кесг зүсн олн келн-амтс хоорнд урвн үзгдйд уга ни-иньглгнй болн ахир-дүүрнн хйлаи тогтах, кесг сай улсиг тууджлж үзүлврт босхлж чадх аргытагннй Советск государствин 40 джилй бйаал-джиргнй үзүлдж медүлв.

Мел тер учрар Октябрьск революц эврйань унйг-утхари болн кўцдйрн—йоста олн-амтнй, кўмн амтнй тууджлж медлгдлж цуг революцин, хамгин алдр революц болсми.

„Мана хўвд Советск государствиг эклдж тосхх кишг учрв, энүгйрн цуг делкйн тууджин шин цаг, цуг капиталистическ орн-нуттулар дэжрлджлж, делгүдн шин джиргйүр, баячудиг дилчлгнүр, пролетариатин диктатурур, капиталин дэжрлгнэс, империалистическ дййэс кўмн амтнй гетлгнүр йовдлж йовх шин класс нойлгнй шин цаг эхлх кишг манд тусснд бидн бахтх зѳвтйдн, бахтлж чигн бйаанвд“—гнлж В. И. Ленин бичсмн. (Соч., 33-ч том, 32—33 халх).

Алдр Октябрьск социалистическ революцин 40 джилй бѳн Советск Союзин, цуг социалистическ орн-нуттудин цуг олн келн-амтнй, цуг нарт делкйн кѳдлмшч классин, цуг делкйн кўч-кѳлсчирин байр-бахин очта снй бдр болхмн.

I. Алдр Октябрьск социалистическ революцин дилчвр болн СССР-т пролетариатин диктатур батрлгн

1. Алдр Октябрьск социалистическ революц—капитализмин делкйн системин делчрдж бслгнй болн терүнй цуг сѳрлчлгнй нань угагчар чаньгьрдлж хурцлгнна эрлджан уга ашнй болсми. Техникин урвнй болад уга бслт, ик-ик производствин бслгнй—цуг амтнй джиргнй-бйаалд зѳвйр бѳднй гаргчх бйэсн кўмн амтнн кўч-кѳлснй гаргылгнй ик гилгйр бѳдлүлгнүр, материльн зѳбр хоршалгнүр авч ирв. Болв, производствс үзүдлгнй эв-эргдлж капиталистическ ээллгнй диллйд нойлдж бйэсн цагт, капиталистическ трестс, синдикатс болн банкс кўч үзүлдж ээлдэсн цагт, техникеск бслт болсна ашд зуг капиталистчирин олзнь бснй, блг-эдйр йл бш боллгнй бѳдлүлнй, делгү олн-амтнй тўру-зудгү болн тетгвр уга бйааллгч улм икүднй. Производствс ясрлгнла хамдан, кўч-кѳл-

(Цаарандкнн 2-ч халх).

Алдр Октябрьск социалистическ революцин 40-ч джилд

(Цааранднь. Эвлэнь 2-ч халх).

уга кев, урднь мухдалуджасн оян ымгиг йоста кевэр сулдан байдг, йоста гидг аял зов эдлг байдл кургв. Урднь государственн йосн уга бйасн оян-амгн, ода государственн йоста болв, государственн йосан геесн оян-амгн, терүгн хяру тогтаж авб.

Газдин ордудин империалистическ алачмахч деермчир тасдждж хувджд авч, мухлалгьна аймшгас мана орн-нутгиг Октябрьск социалистическ революц харсдж авад, сулдан, тустан байдг государственд хуврив. Советск йосн орн-нутгиг номическ халхарн газдин ордудин капиталин дймд бйалгьнаас гетлгв, газдин ордудин империалистичр эвлжасн цуг предприятияг цугъаргьна оян-амгнй эвлгьнд орулдж бгв, даджрч бгьсиг уурулв. Арйсн кдлмшчирин болн крестьяниг мухлалд байджсн газдин ордудин капиталистичр оруг бдлгич зогасмн.

Социалистическ революц Арйсд диилгьн—талдан орн-нутгудин куч-кблсч амгнд агьу ик брмжгтй блмй халдас. Цуг нарт делкд революционн болн келн-амгнй сулхвирин джиснй кучтй гидг долгьан эклджд делгрв.

Болв, тер цагт Западг коммунистическ партьс цуг шин эклджд гарчасн, тедн кдлмшч классин икниги бийиннь ардас дахулджд кдлмшч класс крестьянствла батта ництй тогтаж, эвранны орн-нутгудт пролетарск революцин динлвр тетгжд чадлгч бйасмн. Тингхд социализмин ор-ганцхн орн-нутг болч Арйсн Советск Республик—хортан кургч капиталистическ буслврт туссмн.

Арсн кдлмшчир болн крестьянмуд эвранны ган йосан авчад, большевистск партин гардвар, шунмгъа кеврй кблжд, тбвүн байдтвр орсмн. Болв, революцйр авч кайгдсн даджрачарин класс эвранны урдк нойрхлгьан шинэс тогтахин тблд, зер-зевин кучрй кдлмшчирин болн крестьянмудин йосна бмнэс гражднск дй босхсн. Кдлмшчирин болн крестьянмудин бмнэс ноолдхнь телнд нбкд болсн, контрреволюцин лагерур лавта ордж бсн меньшевникудин болн эсермудин мелкобуржуазн парть бйасмн.

Советск республикин бмнэс зергй-зевгй ноолдх босхлгьна брүдгьчнь болн омгшагчнь нарт делкн империализм бйасмн. Делкд негдгч болдж бурдсн кдлмшчирин болн крестьянмудин республикин агьу-ик кучтй революционн дймй цуг ордудин империалистичрин зерглдг сүрдджд, бшрив. Социалистическ революцин динлвр тедн эвранны мек-тахарн бйахд олз-орудан болн капиталдан, бийиннь тоомсрта байдлдан аймшг учрджакчн үзсн. Шин тбрсн Советмудин республикиг боорлхар селдл империалистичр Англин, США-н, Францин зайлч багин толгъачырта—мана орн-нутгур дй босхдж дйвргтй кесмн. Цуг үзгүд болгьнась—арүзгэс болн бмн үзгэс, дорд үзгэс болн деел үзгэс—терүнй газурн интервентичрин болн цагьан гвардейчирин цергүд легч дйврхасмн. Советск Арсд фронтмудин гал буслврт бйасмн.

Имн ик күнд зовлнгьта саамд Коммунистическ парть болн Советск правительство, эвранны збвтй, революционн тбрскйн харсгч дйанд орлцдж, газдин ордудин интервентичрин болн дотр-дундин контрреволюцин бмнэс босгн гндж оян-амгнч дуудсн. Партин дуудврин хярүд, кесг зун миньгьн кдлмшчир болн крестьянмуд эвранны дурар Улан Дымн мордчхасмн. Харгьнджасн кдлмшчир бйасн чидлн гаргьад, айрмн зер-зевр болн дйр-сумар, крестьянмуд—хот-хооларт тетгсн. Парть болн комсомол бийсинь зерглдй брл шахугьинь фронтур йовулсн. Кдлмшчир болн крестьянмуд бийсинь дундас мбнхкиндлн туургсн, алдршсн билгтй цергй начальникуд гаргьсн. Гурвн джил улудан Советск республик, галуз ань мет империалистическ болн дотр-дундин контрреволюцин зергй-зевгй негдсн ик чидлн дйврлгьнг бмнэсьсн сбрдж ноолдх збвтй болсн. Тер цагт советск оян-амгн кучр гидг түрү-зүлү, соньсгьад уга ик зовлнгь үзгд, терүг даалжд гарсн. Ик-ик балгьсуд дедл бийн хот-хол авчасмн, кдлмшчирт кесг сарин туршар бдргн чиньурин дбвнй кесн нег хувь бмг бгчасмн. Сырвэ болн түлн куртл уга бйасмн, кемр невчкн юм цуглулад аялх, терүгнй зббдк болн уга бйасмн. Предприятисин икниги зогсдж одсн. Коммунистическ партин гардварта советск оян-амгн болн терүнй Улан Дым эдлв омгта героизм үзүлд, кучн-чил-

лйн арвл уга, Уин-гол зүркйр, алдр социализмин динлврт уха-сееклдн бгд, делкд негдгч социалистическ государственн харссмн.

„Орсин дйврлгь“ уга келж, шин тогтсн Советск республикиг боорлхар селсн империалистичрин цуг зүтквр тоогнь газдин орн-нутгудин кдлмшч классин сбрлцлгьнлй харгьв. Газдин орн-нутгудин дйан интервенцин болн гражданск-дйан джмудт, капиталистическ орн-нутгудар советин оян-амгнд дбн-нолд болгьна джисн делгрд, „Арсд гаран бичй кург!“ гисн лозунгста, үүлдврин комитет гаргьгдсн. Интервентичрин цергүд дунд Тбрскирн хярх некрв улм чаньгьрад бйав. Советск Арйсн бмнэс эс дйллдсн йовдлмуд улм олар гарад бйасмн. Францин усн-дергчир Харгьндг интервентичрин бмнэс бослгь кев. Советск цергүд тал болдж интернациональн батальонс дйллдсн, энунд китд, венгр, поляк, югослав, финн улс болн талдан чигн газдин ордудин революционермуд йовчхасмн. Алдр Октябрьск социалистическ революцин бмнэсгйс ишгй, 1918 джилн январь сард Финляндяд кдлмшчирин революц эвлв, 1918 джил—Германьд революц болв, 1919 джилн март сард Венгург пролетарск революц болсн, 1919 джилн апрель сард Базарг Советск республик тогтдж зарлгдсн. Цуг эн революционн бослгьс Арйсд шин тогтсн Советск республик сн дбн болв. Орсин революциг харлгьнг цуг орн-нутгудин кдлмшчир, капиталин бмнэс ноолда хамдан кех эвранны айн керг, эвранны нарт делкн даалгьвр гндж тоолчхасмн. Пролетарск интернационализмин кучнь болн куч-цйгч үүлдврин тер харлгьнд үзүлгдсн.

Советск оян-амгн интервентичр болн белогвардейчирин гражданск дйанд динлгьн—делкн империализмин дйал болн политическ ик динлгдлгьн болв, шин тогтсн Советск государственн айрлүгч кучн-чилгч болн динлгдшгч үзүлсн.

Белогвардейчирин болн интервентичрин бмнэс советск оян-амгнй кесн динлвртй ноолда келгьн—Ленинй хурц гун умгудиг лавта батлв: „Эвранны, Советин йос—куч-кблсчирин йос харсхдан, теднд болн теднд урн-сандл культурин цуг зббргч болн кумн-амгнч куч-кблснй цуг тогтасн тоогч олзлх аргь теткесн кергиг, кдлмшч крестьян улс эвранны икн-нбкдн таньсн, мелсн, үзсн оян-амгн кезид чигн динлгдшг“. (Соч., 29 том, 292 халх).

II. СССР-т социализм тосхлгьн—Октябрьск революцин гол ашнь

5. Империализмин даджрлгас мблгрд, Ленинй келсар болхла—угатй улсин тблй эвранны орн-нутгтан баячудас дйалджд буладж авсн Арйсн героическ кдлмшч классг болн куч-кблсч крестьян улс,—нарт делкд амгнн түрүн болч социалистическ обществ тосгьх—туургсн збвиг туудж даалгьсн мбн.

Эвранны бмн үлгүр, үзмджд уга болсн бийн, зовлнгь, түрүгьтй ал уга, советск оян-амгн шанджиргьлиг туулд ормар билглж үүдлгьнй урднь мелдгдо бйасн хаалгьвр збрггяр уралан йосн болг. Тегд советск оян-амгн цуг кумн-амгнн маньгьтурк мандлгсн сйахн джиргьлд кургч зам хаалгьнй делджд, СССР-т социалистическ тосхлг кеснй ил-гууджгч дамштл—динлвр күцгч социалистическ революцин болн шан, социалистическ обществ тосхлгьна орн-нутгудт ирчлгьгь зйрм ояч болн зокалин кирцнн бйаджакчиг цуг нарт делкд үзүлдж медүлв.

Социализм тосхлгьна программг партин бэлн оян-амгнй вожтй В. И. Ленин научн кеврй уха-лдж, халгьгьн бйасн. Түрүлд цзкн, эс-гидж нам онц, ганцхн орн-нутгг чигн социализм динлдж чадхин туск ленинск ном тер программин теоретическ улнь болсн.

Арсдг социалистическ болгьджд хуврлдж тосхлгьна ленинск план—Арсд техникчир болн экономикчир ард хоордгиг уруулдж, социалистическ экономик бурдджд гаргьджд, шин обществн амгнн түрүн нуурт йовгч материалн-техникеск кбрън бурдджд, орн-нутгиг индустриальн ик кучтй державд хуврлдж, эдл-ахун цуг халхин бслгяр ул келж, оян улсин бйадлгч бйахтй-тегкүлтй келгьн темдлгдсн. Тер плана гол-уинсьн социалистическ индустриализац келгьнй туск

тоолвр бйасмн. Юньгад гихлй, зүгл күнд промышленность делгрүлдж бслггяр түшг келж, тус йлгьнй машин тосхлгьг делгрүлдж кегьд, оян-амгнй эдл-ахун цуг халхин, тер тоод бас селнй эдл-ахуг оньгдаруджд, шинйр бурдджд, государственн экономическ кучтй болхиг күцджд, энунд бийн харсдж чадм аргь учраджд, социализм тосхлдж болх бйасмн. Орн-нутгиг электрифицировать келгьнй тбрг В. И. Ленин туслнй чинр бгч бйасмн. Тер иглж келсн: „Кемрджн Арсд кесг-олян электрическ станцсар болн кучтй чидлтй техникеск оборудованьсйр никтрхлй, тегд мана коммунистическ эдл-ахун тосхлг, хббгднй социалистическ болх Европд болн Азийд үлгүр-үзмджд болхмн“. (Соч., 31 том, 486 халх).

Социализм тосхлгьна туск ленинск плана эркен-чинртй нег аньгнь—ард үлдж йовх, уурмг, салу-салу селнй эдл-ахуг социалистическ келж хуврлгьн бйасмн, терүг келхй тегд, „гингнйр, амрар, крестьянствд медгдмйр“—крестьянствиг эврй сн-дурарнь производственн кооперировань, талдан келжд, коллективизац келж ницүлд, селнй эдл-ахун кдлмшгч бдгй цагин машинй техникчр джирүлдг агсдгяр кех.

Культурн революц келжд, эдл-ахун болн культурн цуг зүсн халхднь кдлгьн тблй ик бблн урн эрдем-медрлтй улс-лар белджд сургьлгьна туск тбр ленинск планд бас халгьцан угагьяр орулгдсн бйасмн. Куч-кблсч эгл олиг бийсинь наука, техника, культура, государственн гарджд заллгьнд ницүлдж орлцулгьн—социализм тосхлгьна эрк биш некрвн болджана гнджд Ленин завсма.

6. Арсдлй аял ним экономическ ард хоорсн крестьянск орн-нутгг, амг мухлалчг классмуд холвлүгдсн бийсн чаньг гндгяр сбрлцтй бйагт, тблгьн бйасн капиталистическ буслвр Советск йосиг савлдж, уиннь бууруулар селд харшлад хортан халдагьад, контрреволюционн хов-хулд, нуувчн харшт, баячудн ноолда бурдджд кегь бйасн бийн—социализм тосхна гисн—берк гидг күнд тбр бйасмн.

Советск стройд хаазна Арсдгьгьс куртсн „зббрин“ тускар ода келцйхлрн Арсд, 1913 джилд, талдан келжд, нарт делкн негдгч дан эклхн бмнхн күсн нег бичкн экономическ делгрлгч нургьджд заалжд келцхнй. Уинднь келжд, Советск государственн нам тер хату-зултй „Зббринь чигн“ шиньгасмн биш. Тер тоогтй цугтнь, Арсдг нарт делкн негдгч дйанд тулдж орулад, социалистическ революц диилсн хббн болхла, багь нарта Советск республикнй гражднск дйанлй харгьбулад, энунй газур эвранны интервенционистеск айрмн дйврлдж орулсн Германй, Америкнн Союдиннй Штатсн, Англин, Францин, Япола, нань чигн государственн империалистичр хамхлад тарасн, эс-гидж тонджд авчхасмн. Советсн республикин чазриг интервентичр тарагьад, ань-аньгяр тасчад хувасмн. „Арсдг харджанадан“ гих туг дор интервентичр болн белогвардейчир Арйсн зббргч хулхалд авад, эзлд, хулдлад тарасн. Мана орн-нутгиг тедн хоорсулчсн бйасмн. Арсдг мбч-мбчйр салгьджд авад, тер тоот аньгсчир эвранны колонь келжд хуврйахйр тедн күцл келжд бйацхасмн.

Болв нарт делкд амгнн түрүн болдж тогтсн, куч-кблсчирин социалистическ государственн бмнэс сбрдж илйр деермч дйаллд келгьндн империалистичр дйанй халхарнь болв чигн, седкл-омгарн, политическ халхарн болв чигн динлгдсн бийсн, тедн мана орн-нутгн эдл-ахунд ик гидг күнд гарулгьг үзүлв, тинм гарулгьн, йирдн чигн экономическ ард хоорджд йосн мана орн-нутгиг кесг джилн кемджднд хооран цухрулад оркв. 1920 джилд мана орн-нутгн крупн промышленностин келжд гаргьджд продукция, 1913 джилд гаргьснла дунгьгүлхд, 7 холван шаху багь болсн; дйанй бмн бйасн кемджднлй дунгьгүлхд, цб хайльгьн зүгл 2,7 процент болсн, цемент гаргьлгьн—2,4 процент, савнь—7,1 процент, хлопчатобумажн эд гаргьлгьн—4 процент болсн. Болд хайльгь гаргьлгьн джилднд 200 миньгьхн тонн курч дора усн болдг. Тинм болдиг ода Советск Союз хойр хонг күтц уган эргид хаальджд гаргьна.

СССР болн талдан орн-нутгуд хоорнд күтц залгьлда бйрхд харшлтан халдажд, Советск орн-нутгг экономическ блокад келжд, контрреволю-

(Цааранднь 4-ч халх).

Алдр Октябрьск социалистическ революцин 40-ч джилд

(Цааранднь. Эклцнь 3-ч халхд.)

люцион улсын хар-саната, олт-амтнд хорлтта уулдрмуд бүрдэж келж,—тер тоот йовдмударн империалистич социалистическ тосхлтиг цуцлад, капиталистическ стройар болхла социалистическ строй алдршгн үлү чиртгэ Советск республик мел даруны, нарт делкан цуг күч-көлсчирт үзүлдж медүлх аргэтиг таслхар седлхэсн бэйсмн. Дайнд эвдрсн элд-ахугтан Советск орн-нутг хяру күпэлж тосдж авч чадх уга, нег үлү тер тооган хурдар уралан йовулдж чадх уга гилж тедн инджэсн.

Элд-аху дор орлтана урды соьтсглад уга күндиг, хоссрлгыг, угарлыгыг, олт-түрүг ахр болзгин дунд диллэд, социализмин хаалгь делхд торбтн советск олт-амтн ганхн эврй бийдэн индж, эвранны күчн-чидлдан, эв-аргьдан нйэлх збвтй бэйсмн.

Тер цагт көлмшч класс кергтй тоот спэциалистири ин-зунь советск йовснд хорлтта хйлштй бэйсмн, тер учрар социализм тосхлгн гисн улм джаньгьртй тбр бэйсмн.

Аш сүүлэнь—парти дотр-дунд чангыь сбр-гилгыг кегьд бйацхадг джисг болн хамлдж кууцүлгден мухаллч классудин бутулгден агентир болн национал-уклонистриг, тронк-стриг, бухаринстриг хамлх кергтй бэйсмн. Цуг эн тоот парти бмйэс сбрч багмуд, СССР-т социализм тосгьхин туст татсн парти генеральн го хаалгын бмйэс буршадж босад,мана орн-нутгт социализм динхд эс нилдиг тархатгад, уиндэн болхла, капитализмг хяру тогтах хаалгьур татхасн бэйсмн. Партин Центральн Комитет В. И. Ленин толгьачтагар, терүг бнгр-снй хббн, И. В. Сталин толгьачтагар, парти бмйэс сбрж босгч цуг эн багмудиг хамх докад, партиг туурген, эвдршо бат күчнд хуврвн, тегд эн парт түрмшг, күнд хамгиг ингтй кеварь бокрагьад, социализм тосхлгн ленинск хаалгьгар орн-нутгиг залдж көтлв.

7. Ард хоирдж йовх аграри Арсайд индустриальн күчтй гилд державд хуврлдж, социализмин шивй болгьх—Коммунистическ партин ленинск генеральн го хаалгын олт-амтс цуг халхарнь шунмгьа кевар дбннчхав, помещикүднн—капиталистрин зынгьглжэсн зббриг уга келж теднэс хагьцулад, элд-ахун гол-ах хамгиг госуларствин гарт орулдж хамцуласн ашд—орн-нутгиг социалистическ кедж хуврүлхд авртй гилд ик эв-аргьг олдж дергүлж чадлн, капиталистическ орн-нутгуд болхла им эв-аргь олдж чадшго мбн.

Коммунистическ парт, күч-көлсчирин авртй гилд үүдэгч күчиг амрлүлэд, хамцнхгьу үүлвр куялгьнүр залв. Эвранны Тбрскан ахр болзгин дунд первкласс социалистическ индустри, социалистическ ик гилд механизированн селйнд элд-ахута орн-нутгт хуврлхд талдан аргь угагьинь медкэд, советск улс гарулгыг даагьад, эвранны элд-уушан, культури некарн хасдж, гүлдрдж йовчхала. Индустриализац келгьтиг хашыгдулдж болшго бэйсмн. Тер цагин байдл энүг хооран сах цол бглыг бйэлэ. Эс-гилж советск көдлмшчр болн крестьянмуд индустриализац келгьнй тбриг амтн ахр болзгин зуур күпэлж збвтй болдж гарв,эс-гилж, дйэснд тбгүлүлэд бүслүлдсн шивй мет байдл бйэсн советск госуларств, империалистическ деерчк булагьачирин белдджэсн шин дэврлгтй харгьад, күүчлх учрта болдж гарв.

Түрүн тавад джилмүдин эргид мана орн-нутг кевтан—захасн авн зах күртлэн—социалистическ индустриин күчтй гилд тосхлэс келгьнй, шин техник дасдж медж олзлгьгнйа бргмдйяр падрдж бйэлэ. Революцин урдк Арсайд үзгдэд, соньсглад уга кесг миньгьн предприятэ, промышленностин бүкл отрасльмуд бидн ахр болзгин хоорнд келж гаргьвдн. Шин балгьсд, промышленн центрьмуд бсцхэв. Шин тбмр хаалгьс кесг миньгьн километр татгдлж цоонгр; шин тосхн электростансин герлмуд долкьхав; советск улсин тосхн шахтс болн рудникс, домен болн мартенс эклж нүүрс болн руда, цб болн болл бсцхэд болв.

Түрүн тавад джилмүдин зураг динлвртгьгар күпэсн учрар Советск орн-нутг аграри бйэснэсн индустриальн болдж хуврв: социалистическ про-

мышленность бдгй цагин алык-чигн зүсн оборудовань келж гаргьж чадг болад, орн-нутгиг первклассн техникяр теткэд, Советск Аармиг цуг зүсн шин селмяр агсдж чадв. Авртй гилд ик орн-нутгиг экономикаг болн культуриг зуран кемдйгьгар социалистическ келж хуврүлгьгар делкэд амтн түрүн болч дамшлт айта чик кевар келдв. „Большевицск экономическ тууль“ гилд баячуднн зог келжэсн, социалистическ индустриализац юмн болдж бглыг хуурх гилжэсн теднй ичгьн, СССР-н бсдж-бргдлж йовх күпэс тедн йэлгьгар сольгьдж хуврв.

Элд-ахун советск социалистическ систем цугтаратгасн даву деер болджань, энүнй туурген амрлүлч күчн улм берк гилд герлтгьгар гүүняр бадрлж гарв. Эвранны экономикннй батлгисн бсйгьри Советск Сскз нарт делкэд үлмгьгьан үзүлгьтиг улм-улм бсй йовб. Мел дилгтй тер саамла капиталистическ делкэ гүн гилд экономическ кризисин болд хавчлгьнд чирьнлдж, тер кризис цугтарал делгрлд, капиталистическ орн-нутгудин экономикаг цугтвь дйвүлүлэд, хуцхуулж таратгад орксн. Ганхн Америкнн Соединени Штатэ 1929-33 джилмуд болсн экономическ кризислй 30 бум доллар мбвгьнй продуктары гаргьсн. Тер кризис болсн учрар цуг капиталистическ орн-нутгудар промышленностин келж гаргьлгь бсг-эд 44 процент хасгьсн; доменсин болн мартенсин гал унтрв, заводмуд болн фабрикэ зогснхав, авд джалени кирийн батгьрв, капиталистическ балгьсдин уулысчирн көдлмшч уга 25 сэй улс көдлмш, гесидн илх бмг хйэлж эрглж, тенчхэв. Тарй таргь газрин агьу хасгьв, кесг сай фермермуд угарчлв. Күч-көлсч улс харгьвад үкй бйэлэ, дала-йыл хот-хол аврлт угагьур үрүгдэл, шатагдал, тентсин үснд чивгьдв.

Капитализмин цуг шарх-шавгьн болн дуту-дунднь илджав, терүнй сүүрнь дйвүлүлэд бйэв.

Нег бийэрнй, СССР-т социалистическ экономик күпэлтй кевар тосхлтиг, наадк бийэрнй—капиталистическ орн-нутгудар хамг тоотиг эвдгч экономическ кризис болгьн—капитализм ашднн күүрхиг тууджин шиклд тоолрт орулдж медүлүл бйэв. Социализмин орн-нутгт классовой дур уга боллгар интрсн, түрүн тави джилни зураг динлвртгьгар күпэсн ашд Советск Союз индустриальн халхарн хурдар бсдж йовхэс сагалж нарт делкэн империалистическ гарлчар, юмьа түрүд тегд америкн болн англин монополицистр, англин реакционн газетсин негьиннь бичср болхла, фашизм тисг „коммунистическ йамштин бмйэс Европин иштй харуцунь“ гилж тоолад германск фашизмг шунмгьа кевар дбнлэд, зер-зевар агсн бэйсмн.

8. Көдлмшч класс политическ йосан гарган дйэлдж орулдж авсна хббн, селйнд элд-ахуг социалистическ кевар хуврүлгьтиг күнд гилд тбр болдж гарсн. Эн хуврллт крестьянск онц-онц эврй элд-ахуг кооперировать келгьнй хаалгьгар болн советск ик-ик элд-ахус бурдлгьгьнй хаалгьгар келдсн. Кесг зун джилмуд бйэлгьд ширшйд бйэсн экономическ янзиг, крестьянствин кесг сай улсин ухаан-седклгь, байдл-джиргьтиг үндсирнь онгьларулж, хуврлх збвтй болдж гарсн. Крестьянск элд-ахусиг кооперировать келгьнй туст харгьсн цуг зовилгьтиг Коммунистическ партэ цутгнй бокрав.Элвг теткүлгт күтц, культури байдл-джиргьл күцхин туст учрлжх ганхн хаалгьгьн—газр хагьлж эдлгьтиг механизировать келгьнй улар түшг авч,элд-ахугтан цугьгарн хамидж залдж бсглгьн болджанг партэ крестьянствин элг-олдн медүлүл иткүлүл чадв. Колхозн тосхлтин йовудин бмйэс баячуд ярч сбрлгьлж кесн учрар, телн советин бмйэс сбрүд бослгь бурдхяр селэд, колхозн тосхлт шунмгьа улсин, партиин болн советск көдлчирин бмйэс цус тургүлүлч күч үзүлгь делгрүлхяр седсн учрар, Советск госуларств баячудиг класс болдж байдгьн таслдж, уга кегьд, баячудиг производствн блг-эдэсн болн зер-зевэсн хагьцулад,теднй ээлжэсн газрумудин болн зер-зевин колхозмуд бгх збвтй болдж гарв.

Орн-нутгт делгүдэн колхозин тосхлт динлв. Олт-амтнй ик-зунь болгьч—советск крестьянств, хяру хярдж эрглдан угагьар социализмин хаалгьт орв. Селйнд элд-аху—орн-нутгин элд-ахун амтн бргн халхн, колхоз тосгьч цаг күртй эн нургь-

лдж производствин аргь-чидлнь салу, онц эзнь-ктлж элгч улсин гарт бйэсн, колхозн тосхлт динлсн хббн олт-дундин социалистическ зббр батрад, социалистическ шин производствнн от-ношень үүдв. Эвранны цаарилк бслтэри колхозн тосхлт, үүрмг, салу-салу крестьянск онц элд-ахугьгар болхла деер болджан лавта медүлүл чадв.

Цуг фронтар социалистическ дэврлгь делгрлдж келж йовсн тер джилмудт орн-нутгт культуриг революц бас динлвртгьгар бурдлдж келдв. Орн-нуттар дүүрэд дала-йыл школмуд, культури эрлмгерлин учрежденс, ах сургьулнн заведенс гаргьлв. СССР-т бйах келн-амтн болгьна эврй келларнь эрк биш цугьгарань эклчин сургьул дасхлгьн гелдв. Күч-көлсчирин цугьгарань культури кемдйэсн боллв. Зугл политическ йосан дйэлдж гарган орулж авчкад, тегд пролетариат цуг олт-амтнй культуриг хурлар бсгх кергтй аргьинь учрад чадхн гилж заасн Ленинй урласнь уха-лж олсиг, СССР-н тууджлч дамшлт индж батлж үзүлж медүлв.

9. Мана олт-амтнд болхла—социализм тосгьсн—Алдр Октябрьск социалистическ революцин гол ашр болджана.

Социализмин динлвр орн-нутгин бгьг-лүрннь солэд, энүнй экономикаг, энүнй культуринь болн бйах бйэллннй онгьларулал, классмуд болн келн-амтэс хорилд шин хйлштй, бсрцгтй боллгь учрар. Производствин блг-эдиг онц улс эзньтлж эдлэ. Болн солэллгь келгьн уурсн учрар, олт-дунд социалистическ блг-эд батрлж үлсн уригар, күн күүг мухлалдж зарлж эдлгч үндсирн күтүдэн уга келгьж хайлдал, терүг үүдлгч уригуднь бас уруулгьв. Кесг миньгьн джилнн эргид, ода амтнн түрүн болж, амтнй теткүл үүдэгч күч-көлсч улс, бийсннь шин-шүүс мухлалдж эдлжэсн улсин тблй биш, бийсннь тблй, эвранны социалистическ обшественнй көдлж чадх аргь-збвйн бийдэн агьхав. Ик хувьн болч олт-амтн, багь хувьн болч мухлалдж далдрлгч улс кесг зун джилнн эргид экономикаг, соньналн, келн-амтнн зүүлэр дбрүлүлж эдлжэсн хббн—ода джиргьтлгьн эзнй күч-көлсч, күч-көлсч улс—көдлмшчр, крестьянмуд, олт-амтнй интеллигенц болдж гарв.

Советск көдлмшч класс тосгьгарн збвйр иквр бсйд, терүнй культури кемдйэсн болн көдлмшн-техникеск эрлм-мелрлн бсйлв. Производствин блг-эд уга хосон бэйсн, эвранны көдлмшч гармудан бийн мухлалдж далдрлж эдлгч улс худлхэс талдан аргь уга бсйэсн классан ода СССР-н көдлмшч класс—мел шин класс болж хуврлд, цуг олт-амтстй хамдан производствнн цуг блг-эдн эзнй болад, социалистическ предприятэ бйэлдж бйэлэ.

Советск күч-көлсч крестьянств, онц-онц бйэлг эврй үүрмг элд-ахута улсин класс болгьн уурв, эн—колхозн крестьянствд хуврл, цугьгар нишцд көдлгьлнй, цугьгар нишцд оларн эзн болгьна ул деер энүнй бйахтй-джиргьлнь делгрнй.

Көдлмшчр болн крестьян улс дотрас шин, советск интеллигенц бурдлж, үүдлж, бсдж гарв, эн олт-амтннй хагьлгч уга залгьлдата, олт-амтнй үндсин сйгьгьннй ягьлж хйахиг түшнр мел, үнн-чик ухаан-седклэрин церглж бйэлэ.

Обшественнй классовой янзд хуврлт гарсна ашд, көдлмшч класс крестьянств хойрин нбкцлгьн-хольватнй батрад, урлн туудлж үзгдэд, соньсглад уга кевар, олт-амтнй ухаан-седклн болн политическ нишцан үүдв. Хоорндан хорлтта классд йилгьрлдо, эвранны бийсннй үндсин ухаан-седклгьн, күчхяр йовсн күцлнннй ни-хамцнхгьу-гьгарн мел ни-негн цутхмр болсн шин обшество туудлж түрүн болж үүдлж гарна гилдн эн. Олт-амтнй ухаан-седклн болн политическ нбкцл—социалистическ обшественнй делгрлтиг уралан йовулгьна тургисн күчн болдж гарв.

Социалистическ тосхлтин хаалгьд бас, СССР-н газр деер бйах цуг келн-амтсин, хаана цагас үлдэсн экономическ болн культури хоирлтиг уга келж уруулгьна туск туулжлч тбр күпэлгьд. Урлн ямаран чигн збв уга бэйсн, капитализм буйсад чилхдн күрксн келн-амтс, эзмэн талвалгьад, шин джиргьлүр сергид орцхав.

(Цааранднь дарук номерт.)

Редактор Д. М. МУКЕБЕНОВ.